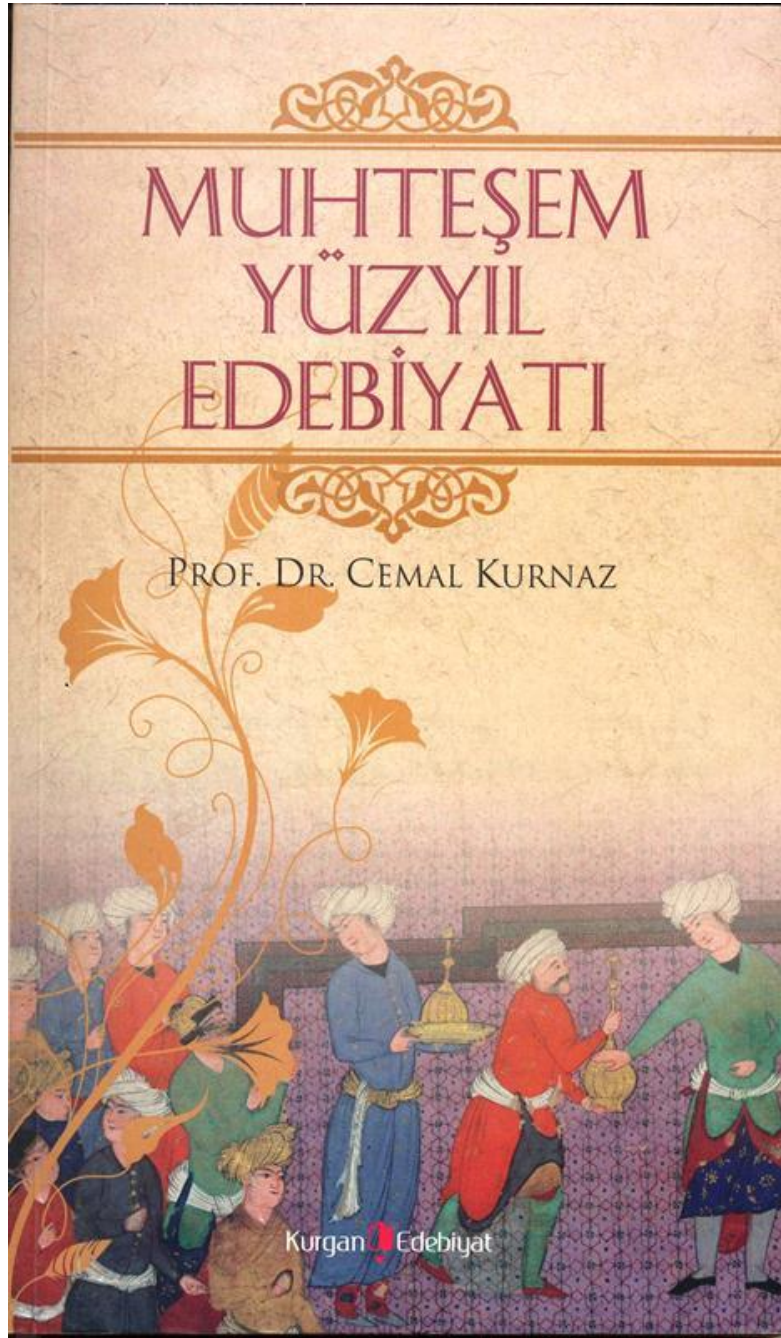

**CEMAL KURNAZ, MUHTEŞEM YÜZYIL EDEBİYATI, KURGAN
EDEBİYAT YAYINLARI, ANKARA 2011, 208 S.**

*Sümeyye YILDIZ**

* Arş. Gör. Fatih Üniversitesi, Büyükçekmece/İSTANBUL, El-mek: smeyye_yldz@windowslive.com

Osmanlı Devleti, siyâsî, ictimâî, askerî ve edebî alanda, 16. yüzyılda zirve yapmıştır. Fatih Sultan Mehmet tarafından bu çağın değişikliğinin temelleri atılır; Yavuz Sultan Selim ve Kanûnî Sultan Süleyman dönemlerinde doruk noktaya yükselir. Osmanlı Devleti'nde, III. Mehmet döneminin sonuna kadar bu yükseliş hissedilir. Bu sebeplerle 16. asır, son yıllarda, gerek görsel gerekse yazılı medya için en gözde yüzyıllarından biri olmuş; asrın siyâsî ve ictimâî durumunu yansıtmak adına filmler, diziler çekilmiş; kitaplar yayınlanmıştır.

2011 yılında Kurgan Edebiyat'ın neşrettiği *Muhteşem Yüzyıl Edebiyatı*¹ adlı eser de bu sahada yapılmış önemli çalışmalar arasına katıldı. Prof. Dr. Cemal KURNAZ tarafından yayınlanan ve toplam 208 sayfadan oluşan eser, *Önsöz*'den sonra gelen çeşitli başlıklar altında, yüzyıl hakkında geniş bilgi vermektedir. Kurnaz, *Muhteşem Yüzyıl*'ın hazırlayıcısı olan 15. asrın ikinci yarısından başlar, 16. asrın sonuna kadar klasik Türk şiirinin panoramasını sergiler. Bilindiği gibi, siyâsî istikrar ve hâkimiyetini sağlayan bir devlette, bilim, sanat ve edebiyat daha hızlı ilerler. Siyâsî hâkimiyetin sağlandığı ihtişam yıllarında, Osmanlı sahası edebiyatı da en zengin ve olgun eserlerini vermiştir. Bu sebeple Kurnaz, Osmanlı padişahları dönemlerini anlatılırken, öncelikle o devrin siyâsî ve ictimâî durumu hakkında kısaca malumat verir. Daha sonra dönemin önde gelen şairlerinin yanında, âlimler ve şeyhülislamı hakkında da tanıtıcı bilgiler aktarır.

Yazar, konuya “Muhteşem Yüzyıl”ı hazırlayan âmilleri anlatarak başlıyor ve bu bölüme *İhtişamın Eşiği* ismini veriyor. Bu bölüm, Fatih Sultan Mehmet Dönemi hakkındadır. Kurnaz, Fatih Dönemi'nde İstanbul'un bilim ve sanat merkezi haline geldiğine vurgu yapıyor. Şairler, sanatkarlar; felsefe, matematik, tarih, coğrafya ve İslâmî ilimler alanında yetişmiş âlimler, Sultan Fatih'in maddi ve manevi desteği ile Doğu taraflarından İstanbul'a gelirler. Kendisi de aynı zamanda divan sahibi bir şair olan Fatih, birçok şairin hâmisî olmuştur.

Fatih'ten sonra II. Bayezid'in tahta geçmesi ile meydana gelen bazı siyâsî karışıklıkların hallinden sonra *İhtişam Yılları* gelir. Öncelikle *Bir Cihan Padişahı Yavuz Selim* dönemine vurgu yapılır. Yapılan seferler sonucunda, Osmanlı Devleti'nin sahip olduğu toprak iki katına çıkmıştır. Hatta bu seferlerin başarısından ilham alan başta İdris-i Bitlisi gibi birçok şair, Yavuz Selim'in savaş ve kahramanlıklarını anlatan “Selim-nâme” adlı edebî türün ortaya çıkmasını sağlar. Kendisi de şair olan Yavuz, âlimlere, sanatçılara değer vermiş; Farsça divan sahibi bir hükümdardır.

Daha sonra *Muhteşem Süleyman*'ın hâkimiyet yıllarına geçilir. Yavuz'un seferleri ile sağladığı Doğu hâkimiyetinden sonra yönünü Batı'ya çeviren Sultan Süleyman, “Fatih'in temellerini attığı büyük devlet tasavvurunu gerçekleştirir”². Her alanda olduğu gibi edebiyat alanında da zirve çağın yaşandığı bu dönemde, başta padişah olmak üzere, devletin en önemli kademelerindeki kişiler de şiir yazmaktadır. Bu durum, edebiyat ve özellikle şiirde kâmil eserler vücuda gelmesine vesile olur.

Kanûnî'den sonra, bu parlak devrin ışıyla hüküm sürmeye devam eden padişahlar ise II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet'dir. Yazar, *İhtişamın Gölgesinde* adlı başlık altında bu dönemlerden bahseder. Bilindiği gibi zirveler, yükselmenin nihâî noktası olduğu gibi, düşüşün de başlangıcıdır. Bu bölümde Kurnaz Hocamızın kısaca değindiği husus da, Osmanlı hâkimiyetinin zirvesi olan 16. Yüzyılın, kendinden sonra gelecek olan duraklama ve gerileme döneminin başlangıcı olması hususudur. Daha sonra yazar, bu asırda, şairlerin en çok himaye edildikleri yerlere *Edebî Muhitler* başlığı altında değinip, sarayın ilim ve sanat erbabını teşvik etmesini, yani *Himaye ve Câize Geleneği*ni anlatır.

Kurnaz, *Muhteşem Yüzyıl Edebiyatı* ana başlığı ile devrin divan şairlerini ele alır. Şairleri, alfabetik sıra veya Çağatay, Azerî ve Osmanlı gibi edebiyat sahaları gibi alışlagelmiş tasniflerin

¹ Cemal Kurnaz, *Muhteşem Yüzyıl Edebiyatı*, Kurgan Edebiyat, Ankara 2011.

² Kurnaz, a.g.e., s.27.

dışında aktarır. Yazar, şairleri, yaşadıkları dönemin padişahına göre ayırır. İhtişamın eşiği Fatih Dönemi'nden başlayıp III. Mehmet dönemi ile biten *Muhteşem Yüzyıl*'ın şairlerini sıralayan Hocamız, böylelikle sadece 16. yüzyıl değil, 15. yüzyıl şairlerine de ışık tutar. Bu sıra şöyledir:

Fatih Dönemi: Avnî, Ahmed Paşa, Melihî, Cemâlî, Karamanlı Nizâmî, Şehzade Cem ve Cem Şairleri, Sirozlu Sa'dî, Sirozlu Kandî, Haydar Çelebi, Mahmut Paşa ve Çevresi, Eşrefoğlu, Ümmî Kemâl, Ömer Rüşenî. **II. Bayezid Dönemi:** Adlî, Zeynep Hanım, Mihrî Hatun, Hamdullah Hamdî, Necâtî Bey, Mesihî, Tâcîzâde Cafer Çelebi, Çâkerî Sinan Bey, Basîrî, Zâtî. **Yavuz Selim Dönemi:** Kemâl Paşazâde, Âhî, Atâ, İbrahim Şahidî, İshak Çelebi. **Kanûnî Süleyman Dönemi:** Muhibbî, Hayalî Bey, Yahyâ Bey, Hayretî, Usûlî, Zaîfî, Fuzûlî, Bâkî, Lâmi'î, Figânî, Âgehî, Celîlî, Muidî, Emrî, Behîştî, Nazmî, Fevrî, Ümmî divan şairleri, Enverî. **II. Selim Dönemi:** Hubbî. **III. Murat Dönemi:** Nev'î, Âlî, Cinânî. **III. Mehmet Dönemi:** Bağdatlı Rûhî Gazâyî.

Kurnaz, her padişah döneminde yetişen şairlerin hayatlarına kısaca değindikten sonra, sanatlarını, etkilendikleri veya etkiledikleri şairleri anlatır; bu şairleri öne çıkaran gazel ya da kasideleri, bazen yazılış rivayetleri ile birlikte ele alır; nadir de olsa şairlerin önemli şiirlerinden bir iki beyit örnek verir. Necâtî Bey, Fuzûlî, Zâtî, Hayalî Bey, Yahyâ Bey gibi klasik Türk şiirine çeşitli şekillerde yön vermiş şairleri ise geniş bir biçimde ele almış, eserlerinin üzerine tek tek durmuştur. Ayrıca divan şairlerinin önde gelen eserleri üzerine yapılan önemli akademik çalışmaları da aktaran yazar, alan araştırmacılarına büyük kolaylık sağladığını söylemeliyiz.

Kurnaz, eserindeki önemli bir bölümü de, yüzyılın *Mesnevî Şairlerine* ayırmıştır. Yazar, öncelikle “beş mesnevi yazma (hamse) geleneği”ne, bu geleneğin kaynağına, bizdeki gelişimine ve temsilcilerine yer verir. Daha sonra mesnevileri kendi arasında *Lirik (Âşıkâne) Mesneviler, Aşk Mesnevileri, Eğitici Mesneviler, Dini-Tasavvufî Mesneviler, Tarihî/Menkabevî Mesneviler* gibi gruplara ayırır. Bu başlıklar altında mesnevilerin yazarlarından, iç ve dış yapılarından, muhtevalarından kısaca bahsedilir.

Kurnaz, akıcı ve anlaşılır üslubuyla, düzenli bir şekilde konuları ve yüzyıldaki gelişmeleri izah ederken, arada kısa kısa da olsa klasik Türk edebiyatına dair temel bilgilerle, okuyucunun bilgisini tazeler. Örneğin, *Muhteşem Yüzyıl Edebiyatı* başlığı altında divan şairlerini ele alırken; bir şair için divan tertip etmenin önemine ve mürettep divan hususiyetlerine de değinir. Yazar, yayımladığı bu önemli eserde, toplam 412 kaynaktan yararlanmış. Kitabın sonunda yer alan 28 sayfalık uzun bibliyografya ve ayrıntılı bir dizinle bizi karşılayan eser, klasik Türk edebiyatı alanında çalışan araştırmacılara büyük imkân sağlamaktadır. Dizinden hemen sonra, 15. ve 16. yüzyılda yaşayan bazı şairlere ait minyatür resimlerin bulunmasının esere görsel zenginlik katması, bir başka önemli husustur. Böylece *Muhteşem Yüzyıl Edebiyatı* hem göze, hem duyguya, hem de akla hitap etmeyi başaran bir eser. 15. ve 16. yüzyıl edebiyatı ve bilhassa şiiri hakkında bilgi edinmek isteyenlere büyük fayda sağlayacak olan bu kitabından dolayı, Prof. Dr. Cemal KURNAZ Hocamıza teşekkürlerimizi sunuyor; yeni eserlerini beklediğimizi ifade etmek istiyoruz.